

Kántás Balázs

KUTYA TÉMÁJÚ ALKALMI BÉLYEGZÉSEK A VILÁGBÓL II.

KUTYAFILATÉLIAI FÜZETEK

A tematikus filatéliai katalógust
összeállította:

Dr. Kántás Balázs PhD
muzeológus-könyvtáros-levéltáros

HUNGARICA ELECTRONICA-KUTYA
MÚZEUM

BUDAPEST, 2024

FILATÉLIAI BEVEZETŐ EGY RÖVID TEMATIKUS FILATÉLIAI ÖSSZEÁLLÍTÁS ELÉ

Bár ez a vélemény valószínűleg meglehetősen szubjektív egy jelenleg, a jelen kézirat elkészítése idején éppen filatéliai szakterületen dolgozó történész, muzeológus-levéltáros-könyvtáros tollából, vagy mindenesetre billentyűzetéből, de a bélyeggyűjtés kétségtelenül máig az egyik legnagyobb változatosságot, szellemi és esztétikai élményt kínáló értelmiségi hobbitevékenységek közé tartozik annak ellenére, hogy az utóbbi évtizedekben mind idehaza, mind a nemzetközi szintén kétségtelenül vesztt a népszerűségéből. Ez még akkor is így van, ha világunk gyors fejlődése, digitalizációja és automatizációja a bélyeget, ezt a hagyományosan papíralapú dokumentum/irat-/aprónyomtatvány-típust is új

társadalmi kontextusba helyezi, új fajtáinak megjelenését idézi elő, és új társadalmi, hivatali és kulturális funkciókat kölcsönöz neki. Az 1840-től megjelent mintegy 600 ezer bélyeg (és számtalan egyéb filatéliai tárgy, elsőnap boríték, levelezőlap, képeslap stb.) motívumokban gazdag, távoli országok történelmébe, hagyományaiba és kultúrájába betekintést engedő világa szinte kimeríthetetlen, és többek között az a csodálatos benne, hogy az újabb és újabb kibocsátások révén folyamatosan bővül. Az eredetileg kizárólag postai bérmentesítésre szolgáló, apró, színes, grafikai ábrát tartalmazó értékpapírok állami és magán postaszolgálatok általi folyamatos kibocsátása mára elsősorban inkább a gyűjtői igényeket szolgálja ki, új és új, sokszor egyre hivalkodóbb és formabontóbb grafikai tartalommal a hivatali okmányfunkció, a postai bérmentesítés helyett. Gyűjtésével, történetének, motívumainak és nyomdai,

technikai előállításának tanulmányozásával pedig önálló történeti segédtudomány, a filatélia foglalkozik.¹

Tematikus bélyeggyűjtésnek (ennek talán egy szűkebb területét pedig elsősorban Magyarországon motívum-gyűjtésnek, illetve motívumfilatéliának – angolul jellemzően *topical philately*, *topical stamp collecting* vagy *thematic stamp collecting*) azt a filatéliai ágat, gyűjtési és érdeklődési területet nevezzük, amikor valaki csak egy témába tartozó bélyegeket gyűjt, illetve tanulmányoz.² Ide tartozik az úgynevezett

¹ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, ford. HARSÁNYI Luca – IGNÁCZ Krisztián, Budapest, Kossuth Kiadó, 2008.

² Magyarországon számos jó színvonalú motívumfilatéliai könyv, illetve tematikus kiállítási katalógus megjelent. Például lásd:

ÁCS Imre, *Magyarország hadtörténelme bélyegeken*, Budapest, Honvéd Kiadó, 1998.

Dr. ZOLTÁN János, *Vadászat bélyegeken*, Magánkiadás, Budapest, 2002.

eseményfilatélia is, amely évfordulókat, eseményeket (sportesemények, hadi események, születési évfordulók stb.) ábrázoló bélyegek gyűjtését jelenti. A tematikus filatéliát és a motívumfilatéliát régebben azonos gyűjtési területnek tekintették, mára azonban két önálló, egy tágabb és egy szűkebb filatéliai ágról van szó.³ A

Dr. FORGÓ Béla, *Festmények és grafikák Magyarország bélyegein*, Budapest, MP Press Bt, 2003.

SZABÓ Jenő, *Bélyegrapszódia* [A Bélyegmúzeum zenét és zeneszerzőket megjelenítő bélyegekből készült, tematikus bélyegkiállításának katalógusa], Budapest, Bélyegmúzeum, 2015.

³ Erre egyébként a jeles magyar filatelista, Bánás Artúr, a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége Tematikus Szakosztályának elnöke hívta fel a jelen, immár több tematikus és motívumkatalógus bevezetőjeként különböző változatokban megjelent esszé szerzőjének figyelmét, amelyért ez úton is köszönettel tartozik. A szerző cikkét a magyar motívumfilatélia történetének tárgykörében lásd:

kettőt persze olykor nehéz elhatárolni egymástól, azonban a tematikus gyűjtés elvileg valamely (tágabb) témához kapcsolódó bélyegek és egyéb filatéliai tárgyak gyűjtését (pl. postatörténet, repüléstörténet, közlekedés stb.) jelenti, tehát a bélyegek tematikus alapon való gyűjtése és tanulmányozása az úgynevezett tematikus filatélia, míg a motívumgyűjtés vagy motívumfilatélia a bélyegábra által megjelenített képre, képi tartalomra korlátozódik – ha például állatokat, vagy még korlátozottabban adott rendszertani csoportba tartozó állatokat, növényeket, bizonyos típusú járműveket stb. megjelenítő bélyegeket gyűjtünk és tanulmányozunk, akkor tulajdonképpen motívumfilatelisták vagyunk.⁴ A motívum alapon történő bélyeggyűjtés témái nyilván lehetnek állatok,

BÁNÁS Artúr, *„Hol tart valójában a tematikus filatélia?”*, Bélyegvilág, 2018/3, 6.

⁴ NIKODÉM Gabriella – SZABÓ Jenő, *A magyar bélyeg története*, Budapest, Kossuth Kiadó Zrt., 2010, 145-154.

növények, híres emberek, közlekedési eszközök, képzőművészeti alkotások, néprajzi csoportok és viseletek, vagy akár épületek és tájak is.⁵ A lehetőségek a bélyegek egyre több mindenre kiterjedő képi tartalmával együtt szinte végtelenek, a nagy mennyiségű megjelent bélyeg és bélyegváltozat okán pedig mindenképpen ajánlatos, hogy aki gyűjtésükre adja a fejét, az valamilyen módon, akár kibocsátó országra korlátozva, akár időszakra szorítkozva, akár tematikus, akár ezen belül motívumalapon behatárolja gyűjtői hobbijának területét.

A tematikus alapú, illetve szűkebben a motívum alapon történő gyűjtés majdnem egyidős a magával

⁵ James MACKAY, *Bélyegek és bélyeggyűjtés*, ford. HARSÁNYI Luca - IGNÁCZ Krisztián, Budapest, Kossuth Kiadó, 2008, 36-37.

Illetve: DABÓCZY András - GLATZ István - NAGY László - Dr. SZÖRÉNYI Miklós - VAS István, *A bélyeggyűjtés kézikönyve*, Budapest, Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége, 2004.

bélyeg történetével. Amikor a 19. század végén a posták uralkodók, állam- és kormányfők, illetve történelmi személyek portréit vagy állami címereket ábrázoló bélyegek kiadása helyett inkább színes, tematikus bélyegek kibocsátása mellett döntöttek, és a bélyegek külleme, grafikai tartalma, képi elemei egyre változatosabbá és színesebbé váltak, és egyre jobban elterjedt a tematikus gyűjtés és a motívumgyűjtés. Az 1920-as évek végén a szemlélet kellően elfogadottá vált,⁶ és ez a bélyeggyűjtési ág a bélyegszakkönyvekben, filatéliai kiadványokban is egyre gyakrabban jelent meg, mint a filatélia egyre inkább önálló és egyre többek által igen nagyra értékelt területe.⁷ A Nemzetközi Filatéliai Szövetség (Fédération Internationale de Philatélie, FIP),

⁶ Lásd a magyar szakirodalomban bővebben például: HAJDU Endre, *Bélyeggyűjtés*, Budapest, Medicina Kiadó, 1970, 60–64.

⁷ Lásd bővebben: NIKODÉM Gabriella – SZABÓ Jenő, *A magyar bélyeg története*, Budapest, Kossuth Kiadó Zrt., 2010, 145–154.

a bélyeggyűjtők legrangosabb nemzetközi szervezete ugyanakkor mára csak a tágabb értelemben vett tematikus filatéliát (angolul: *topical philately* vagy *thematic philately*, franciául: *philatélie thématique*, németül viszont: *Motivphilatelie* vagy *thematische Philatelie*, a két kifejezés nagyjából ugyanazt jelenti) filatéliát ismeri el önálló versenyszakágként, csak és kizárólag motívumalapú filatéliai anyaggal nem is igazán lehet nemzetközi bélyegkiállításokra benevezni.⁸ A Nemzetközi Filatéliai Szövetség, a FIP értelemszerűen maga is fenntart egy tematikus szakbizottságot. A rangos nemzetközi szakmai szervezet honlapján az alábbi definíció olvasható:

„A tematikus filatélia olyan bélyegek és egyéb filatéliai tárgyak gyűjtése, amelyek egy témát illusztrálnak, dolgoznak fel: madarak, foci, történelem, művészet,

⁸ Erre többek között dr. Rill Attila hívta fel a figyelmet a MABÉOSZ levelezőlistáján, amiért ezúton is köszönet illeti.

életmód, fák stb. A téma (theme) kifejezésnek itt dinamikus jelentése van, amely a gyűjtő általi személyes kidolgozását jelenti, aki egy teljes történetet épít az adott téma köré.

Valaha a bélyeggyűjtemények egy ország vagy országcsoport bélyegeiből álltak. A bélyegeket általában a kibocsátás dátumának sorrendjében mutatták be. Ez ma már nincs így. A tematikus gyűjtemény a lehető legszélesebb körű filatéliai anyagból áll, a postigazgatások lehető legszélesebb köréből, mindenféle időbeli megkötés nélkül. Minden egyes kiválasztott tételnek kapcsolódnia kell a témához, és azokat legmegfelelőbb sorrendben kell elrendezni, hogy elmeséljék a történetet.

A történet vázlata tervként (plan) kerül bemutatásra, amely a téma kialakulásának lépéseit mutatja be. A terv hasonló egy könyv tartalomjegyzékéhez, és általában fejezetek és alfejezetek szerint szerveződik, amelyek láthatóvá teszik a történet logikus folyását egy

*világos és következetes szál mentén."*⁹

Ebből a hivatalos, rangos nemzetközi szakmai szervezet által meghatározott definícióból is látszik, hogy a tematikus filatélia egy tágabb, komplexebb, a gyűjtők számára nagyobb kreativitást és szellemi mozgásteret, egyúttal nagyobb kihívást jelentő keretet, sőt, inkább egész keretrendszert jelent, míg a motívumfilatélia leginkább azonos bélyegábrát tartalmazó bélyegek gyűjtését (és tanulmányozását) jelenti, és inkább az adott filatéliai tárgy szűkebb vizuális, grafikai tartalomra koncentrál, nem pedig annyira az egyes filatéliai tárgyak közötti lehetséges, komplex tematikai kapcsolatokra. Míg a tematikus filatélia versenyszakág, addig a motívumfilatélia, mondhatjuk akár némi leértékeléssel,

⁹ *What is Thematic Philately?*. A Nemzetközi Filatéliai Szövetség honlapja.

<http://www.fipthematicphilately.org/what.html>

Letöltés ideje: 2024. január 25.

leginkább egy szűkebb gyűjtési területet jelent. A professzionális, bélyegkiállításokon is induló bélyeggyűjtők jellemzően a tematikus filatéliát ismerik el inkább, a motívumgyűjtést pedig sokan egy kevésbé komplex területnek gondolják. A motívumgyűjtemények ugyanakkor a gyűjtők szorgalmas munkája és kreativitása által ugyanakkor fokozatosan tematikus gyűjteményekké bővíthetők, és az egyszerűbbtől az összetettebb tartalom felé haladva több lépésben fejleszthetők. Ezzel együtt művelődéstörténeti szempontból nyilván mindkét megközelítés igen érdekes lehet, hiszen a bélyeg mint történeti forrás váratlan összefüggésekre világíthat rá.

A tematikus alapú bélyeggyűjtés történetének igen fontos állomása volt, amikor 1949-ben megalakult az Amerikai Tematikus Szövetség vagy Amerikai Tematikus Filatéliai/ Motívumfilatéliai Szövetség (ATA, *American Topical Association*), és a szervezet elsődleges szakmai célja lett, hogy folyamatosan frissített témajegyzéket biztosítson a különböző

motívumokat ábrázoló, illetve különböző témák szerint csoportosítható bélyegekről a gyűjtők számára. Ma az ATA tagjainak száma meghaladja az 50 000-et, tagjai közel száz országból kerülnek ki, és időről időre részletes kiadványokat jelentet meg széles témakörben. Napjainkban is ez a motívumfilatélia, illetve a tematikus bélyeggyűjtés egyik legnagyobb és legrangosabb, bár amerikai székhelyű, de lényegében nemzetközi szinten jelenlevő és működő szakmai szervezete, és jelentős segítséget nyújt a tematikus bélyeggyűjtőknek, bárhol is éljenek és gyűjtsenek bélyeget a világon.¹⁰ A szervezet időről időre az egyéb szakirodalom közreadása mellett komoly, szakmailag megalapozott tartalmú kézikönyveket is kiad a tematikus bélyeggyűjtés témakörében.¹¹

¹⁰ A szervezet honlapját lásd: <https://americantopical.org/>
Letöltés ideje: 2023. november 17.

¹¹ Lásd például:

Az Amerikai Tematikus Filatéliai Szövetséghez hasonló módon, napjainkban a legnagyobb nemzetközi bélyegkatalógusok kiadói már külön a tematikus- és motívumgyűjtőknek szánt tematikus, illetve szűkebb értelemben vett motívumkatalógusok kiadásával is foglalkoznak, amelyek természetesen színes bélyegillusztrációkat tartalmaznak a bélyegek rendkívül színes világában való eligazodáshoz.¹² (Ha úgy tetszik, a jelen motívumfilatéliai vagy tematikus filatéliai kiadvány is felfogható és értékelhető egy motívumalapú, válogatott elektronikus bélyegkatalógusként, és talán nem is

<https://americantopical.org/Sys/Store/Products/55705>

Letöltés ideje: 2023. december 21.

¹² A *Michel* német kiadású bélyegkatalógusnak többek között vannak például motívumkatalógusai is, amelyeket a cég időről időre kiad. Lásd többek között:

<https://www.schaubek.de/MICHEL-thematic-catalogues>

Letöltés ideje: 2023. november 17.

feladata, hogy annál sokkal többként funkcionáljon). Mára ezenfelül hagyománnyá váltak a tematikus és motívumgyűjtők számára rendezett filatéliai versenyek, a tematikus filatélia pedig mára szerencsére önálló versenyszakággá emelkedett.¹³

Hajdú Endre, a jeles magyar filatelista 1976-ban így írt a motívumgyűjtés már akkoriban két különállónak, de még egyenrangúnak tekintett ágáról rövid, de informatív cikkében:

„A motívumgyűjtés két különböző, de egyenértékű ágra oszlik: a tematikaira és a dokumentálóra. Tematikainak nevezzük azt a gyűjteményt, amely bélyegekkal és egyéb filatéliai dokumentumokkal (bélyegzések, benyomott bélyegű lapok, vagy levelek stb.), bizonyos terv szerint, egy témát vagy vezérgondolatot illusztrál, sőt, felépítését rövid magyarázó szöveggel is meg kell

¹³ NIKODÉM Gabriella – SZABÓ Jenő, *A magyar bélyeg története*, Budapest, Kossuth Kiadó Zrt., 2010, 145-154.

világítani. A téma eredetiségének is jelentősége van. A jó tematikus gyűjtemény feltárja a más területekkel való kapcsolatokat, vagy a történelmi, gazdasági és egyéb összefüggéseket is. Így például, ha híres személyiségek arcképét helyezzük albumunkba, szerezzünk olyan bélyegeket is, amelyek az illetőkkal kapcsolatos fontos eseményeket is megörökítik. Amennyiben növények vagy állatok szerepelnek gyűjteményünkben, feltüntethetjük életterületüket, vagy az emberekre gyakorolt hatásukat. Nagyobb gyűjtemény esetén az egyes részterületeket alaposan ki kell dolgozni, anélkül azonban, hogy a vezérgondolattól eltérnénk. Nagyon fontos szem előtt tartani, hogy a tematikai gyűjtemény mindenekelőtt filatéliai jellegű, ezért csak olyan elemeket tartalmazhat, amelyek postai eredetűek, amennyiben a hírközlés céljára szolgálnak.

A dokumentáló gyűjtemény bizonyos témakör, vagy motívum közös kibocsátási alkalmi bélyegeit és filatéliai objektumait tartalmazza, mégpedig tematikai vagy időrendi, országok szerinti vagy más tetszőleges

rendszerezés szerint. Alkalmasnak kell lennie arra, hogy az időszakosan megismétlődő alkalmakkor kibocsátott bélyegeket összefogja. Ez vonatkozik például az ENSZ, a Vöröskereszt munkásságát ismertető, vagy sporteseményeket bemutató összeállításokra. A felépítés tagolása természetesen a témából adódik. A gyűjteményt olyan bevezetéssel kell ellátni, amelyből az egyes részek módszeres felépítése és terjedelme kitűnik. A filatéliai változatokra kiterjedő kutatásoknak is helyük van, épp így bélyegterveknek, próbanyomatoknak is. A tematikai gyűjteményben a témának, vagy a vezérgondolatnak a kifejezése, a dokumentáló gyűjteményben a filatéliai anyag előtérbe helyezése a döntő. Ezen kívül tartalmaznia kell olyan világos, rövid szövegeket, amelyek a dokumentáló gyűjtemény rendszerzését és sajátosságait is megvilágítják.”¹⁴

¹⁴ HAJDÚ Endre, *Motívumgyűjtés*, Hajdú-Bihari Napló, 1976/39, 15.

A Wikipédia vonatkozó magyar nyelvű, részletes szócikke többek között az alábbi tematikus és motívumfilatéliai területeket sorolja fel leggyakoribbként:

„Számos elterjedt motívum létezik ebben a körben. A tematikus bélyeggyűjtés témáját a motívumgyűjtő választja ki, viszont a bélyegek változatossága miatt figyelnie kell arra, hogy ne túl széles körben gyűjtsön bélyegeket (pl. madarakat), hanem korlátozódjon le a gyűjtés alkategóriákra (pl. vörösbegyek, pingvinek, sasok).

A széleskörűbb motívumok a következők:

- *állatok - madarak, lovak, macskák, kutyák, halak, rovarok (lepkék), pókok, kagylók, rákok, kígyók, gyíkok*
- *növények - virágok, fák, gyümölcsök*
- *gombák*
- *járművek - vasút, hajók és vitorlák, autók, repülőgépek, léggömbök*

- *híres emberek - fizikusok, kémikusok, feltalálók, nők, írók, költők, festők, fáraók stb.*
- *épületek, építmények*
- *tájak, tájképek, földrészek - Antarktis*
- *sport - sportolók, olimpiai játékok, labdajátékok, vb-k*
- *csillagászat, űr, űrhajósok (Apollo-program), égitestek*
- *festmények - portrék, aktok, híres emberek festményeken*
- *kultúra; népek, hagyományok, szokások, népviseletek, vallások; szimbólumok; táncok*
- *edények, szobrok, tárgyak, kincsek, érmék*
- *jeles napok - karácsony, húsvét, Valentin-nap*
- *címerek, zászlók, térképek*
- *postatörténet, bélyeg a bélyegen*
- *ifjúság - játékok, mesék, rajzfilmek, képregények, gyermekrajzok*
- *cserkészlet*
- *EUROPA-bélyegek*¹⁵

¹⁵ Tematikus bélyeggyűjtés - Wikipédia-szócikk.

A tematikus filatélia, és azon belül persze a szűkebb értelemben vett motívumfilatélia egyik - és kétségtelenül a gyűjtők körében máig legnépszerűbb - ága az élővilág-motívumokat, állatokat, növényeket, természeti környezetet ábrázoló bélyegek gyűjtése. (Az állatok pedig talán valamivel népszerűbbek a tematikus bélyeggyűjtők körében, mint a növények.) A motívum

https://hu.wikipedia.org/wiki/Tematikus_b%C3%A9lyeggy%C5%B1jt%C3%A9s

Letöltés ideje: 2023. november 16.

A téma nemzetközi szakirodalomból lásd válogatásszerűen:

A. J. BRANSTON, *Thematic and Topical Stamp Collecting: A Practical and Comprehensive Handbook for Thematic, Topical, and Subject collectors*, London, Batsford, 1980.

Alma LEE, *Introduction to Thematic Collections*, London, The British Philatelic Trust and the National Philatelic Society, 1983.

W. E. J. VANDEN, *Handbook of Thematic Stamps*, Limassol, British Thematic Society, 1994.

alapján való bélyeggyűjtésnek tehát a flóra és fauna tematikájú bélyegek adják nemzetközi szinten is az egyik leggazdagabb és legjelentékenyebb, szinte kimeríthetetlen területét.¹⁶

Itt pedig el is érkeztünk a jelen motívumfilatéliai/tematikus filatéliai (a definíciókkal a szerző egyre jobban próbált vigyázni, de nem biztos, hogy minden esetben sikerült neki) elektronikus kiadvány témájához, mely a könyv címe alapján nyilvánvalóan nem más, mint a katonai területen alkalmazott munkakutyák jelenléte a világ bélyegein, amelyek az ezredforduló után jelentek meg. E *kutyafilatéliai* összeállítás szerves folytatása a közreadó korábbi, hasonló tematikájú munkáinak, ám ez esetben most a kutyák alkalmi bélyegzőkön való jelenléte kerül filatéliai nagytó alá. A jelen motívumkatalógus továbbá nem jöhetett volna létre Makó János régész-

¹⁶ NIKODÉM Gabriella – SZABÓ Jenő, *A magyar bélyeg története*. i. m.

muzeológus, a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Régészeti Intézetének munkatársa, a *Kutya Múzeum*¹⁷ névre hallgató, kutyatenyésztés-történeti relikviákat gyűjtő és egyelőre elektronikusan közzétevő, a Facebook közösségi médiafelületén folyamatosan friss kinológiai (kutyatani) tartalmakat előállító közgyűjteményi kezdeményezés szülőatyja, egyébként szenvedélyes kutyatartó kezdeményező készsége nélkül, aki úgymond a jelen kis motívumkatalógust egy teljes egészében nonprofit muzeológusi együttműködés keretében úgymond „megrendelte” a közreadótól. Mivel a közreadó-szerkesztő maga is szenvedélyes kutyatartó, remélhetőleg a kutyák filatéliai jelenlétét egyéb tematikák mentén bemutató elektronikus bélyegösszeállítások követik majd, adott esetben olyan országokra lebontva, amelyek filatéliájában viszonylag

¹⁷ Kutya Múzeum.

<https://www.facebook.com/profile.php?id=61551597591531>

Letöltés ideje: 2024. január 1.

nagy számban fordulnak elő a kutyákat ábrázoló bélyegek. Megemlítendő továbbá, hogy természetesen a kutyák, mint igen népszerű, a világon összesen mintegy 15-20 ezer bélyegen előforduló (a szám csak becslés, és folyamatosan nő) motívumok esetében is megjelentek már nagy nemzetközi tematikus katalógusok. Többek között a német Michel,¹⁸ a francia Yvert et Tellier¹⁹ és a spanyol Domfil²⁰ bélyegkatalógus-kiadók jelentettek meg „kutyafilatéiai” tematikus katalógusokat a tematikus és motívumgyűjtők számára, amelyek egyébként a jelen, sokkal szerényebb és szűkebb

¹⁸ *MICHEL Katalog - Hunde - Ganze Welt 2018*, Germering, Schwaneberger Verlag GmbH, 2018.

¹⁹ *Le Chien / The Dog. Classification et utilisations des chiens de monde / Classification and utilisation of the dogs of the world. Philatélie - Numismatique - Cartophilie - Héraldique*, Párizs, Yvert et Tellier, 2019.

²⁰ *Catalogo de Sellos Tematicos / Thematic Stamp Catalogue. Fauna. Perros - Dogs - Chiens - Hunde - Cani*, Madrid, Domfil - Grupo Afinsa, 2000.

filatéliai résztémát feldolgozó kiadvány szerkesztője számára is inspirációként szolgáltak. Az Amerikai Tematikus Filatéliai Szövetségnek (ATA) pedig az interneten elérhető adatok alapján a 2000-res évek elején volt egy külön Kutyafilatéliai Szakcsoportja (Dogs on Stamp Study Unit = DOSSU), amelynek sajnos, már csak az archivált honlapja érhető el a világhálón.²¹ Az amerikai Kutyafilatéliai Szakcsoport még egy rövid életű, nyomtatott és elektronikus formában is megjelenő tematikus filatéliai folyóiratot is kiadott The DOSSU Journal (A Kutyafilatéliai Szakcsoport Folyóírata) címen,

²¹

<https://web.archive.org/web/20030721143035/http://www.dossu.org/>

Letöltés ideje: 2024. május 12.

amelynek értékes archivált tartalma szintén elérhető az interneten, már ha az ember tudja, hol keresse...²²

A jelen szerény filatéliai kiadvány témája azonban ezúttal nem általánosságban a tematikus bélyeggyűjtés, hanem egy igen sajátos és különleges, adott esetben a tematikus filatéliai gyűjtési területtel is szoros kapcsolatot mutató filatéliai dokumentumtípus, az alkalmi bélyegző és az alkalmi bélyegzés. A bélyeglexikon a következőképpen definiálja az alkalmi bélyegzést: *„meghatározott alkalomkor és ideig, rendszerint minden esetben kihelyezett alkalmi postahivatalban az értékcikket az alkalomra utaló alkalmi bélyegzővel lebélyegzik. Az alkalmi bélyegzés gyűjtése, ha a bélyegzés nem a küldeményen van, markofília körébe tartozik.”* Az alkalmi bélyegző maga

22

<https://web.archive.org/web/20030714092917/http://dossu.org/journal.html>

Letöltés ideje: 2024. május 13.

pedig nem más, mint „nem az általánosan használt, szabvány méretű, hanem egy vagy ismétlődő alkalomra, egyedi terv alapján készített hely-kelet-bélyegző. Az alkalomra utalóan van a szövege, az ábrája és a formája kialakítva. Felhasználási idejének megfelelően (állandóra) bevésített vagy állítható keltezésű kivitelben készül. Párhuzamosan használt több példány esetén megkülönböztetésükre ellenőrző betű helyett rendszerint (különböző számú) apró jeleket (csillag, kereszt stb.) vésnek rájuk.”²³

Az alkalmi bélyegzők és bélyegzések használata egyébként 1896-ban, a Millenniumi kiállítás alkalmával jelent meg először a magyar posta történetében. Ma már igen sok és változatos esemény alkalmával használják ezeket, a Formula 1 futamoktól a postagalamb-

²³ *Bélyeglexikon*, szerk. BÉR Andor – FOGARASI Barna – GAZDA István – SURÁNYI László, Budapest, Gondolat Kiadó, 1988, 58.

kiállításokig. Az eddig forgalomba került magyar alkalmi bélyegzések száma mára meghaladja a tizenötezret.²⁴

Ugyanezen filatéliai dokumentumtípus kapcsán érdemes megemlíteni, hogy a világon igen sokan gyűjtik az első napi borítékokat is. Az első napi boríték (First Day of Issue Cover, FDC) olyan filatéliai tárgy, amelyet a bélyegkibocsátó postaszolgálat országában vagy területén belül a bélyegkiadás első napján engedélyezett bélyegzőn, postai kártyán vagy bélyeges borítékon adnak ki és bélyegeznek le. Néha a kibocsátás egy ideiglenes vagy állandó külföldi vagy tengerentúli postahivatalban történik. A bélyeget kibocsátó ország politikájától függően a hivatalos első napi bélyegzőket

²⁴ A magyar alkalmi bélyegzések kapcsán lásd többek között az alábbi. filatelisták között igen népszerű katalógusokat: KOSTYÁN Ákos, *Magyar alkalmi bélyegzések katalógusa 1879-1928*, Dorog, József Attila Bányász Művelődésház, 1959. MIHÁLYFI Ernő, *A magyar alkalmi bélyegzések katalógusa*, Budapest, Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége, 1988. NIKODÉM Gabriella, *A Magyar Posta sport témájú alkalmi bélyegzői 1910-1998*, Budapest, Bélyegmúzeum, 1998.

néha hetekkel vagy hónapokkal a jelzett dátum után is alkalmazták a borítékokon bérmentesítési célra. A postaszolgálatok az új bélyegkiadások népszerűsítése érdekében az első napon jellemzően ünnepséget is tarthatnak, amelyen a postai tisztviselők bemutatják a bélyeget és a hozzá kapcsolódó megjelent egyéb filatéliai tárgyakat, ha vannak ilyenek, amelyen részt vesznek a bélyeggel kapcsolatban álló személyek, például annak a történelmi személynek a leszármazottai, aki előtt az adott új bélyeg tiszteleg. Az ünnepséget olyan helyen is megtarthatják, amely különleges kapcsolatban áll a bélyeg témájával, például egy társadalmi mozgalom születési helyén, vagy éppenséggel egy bélyegkiállítás keretében. Az első napi boríték és a hozzá tartozó alkalmi bélyegzés tehát a kibocsátott bélyeg kiegészítő dokumentuma, amelyek a filatéliai gyűjtést adott esetben még érdekesebbé teszik. Magyarországon egyébként 1947-1948 óta jelennek meg a postai bélyegek kibocsátásával egy időben első napi borítékok és alkalmi bélyegzők is, elsődlegesen éppen a gyűjtői igények kielégítése céljából, azonban az ilyen

filatéliai tárgyak kibocsátása országoként és postaszolgáltatónként eltérő gyakorlat szerint történhet. Hol nagyobb presztízszük van a gyűjtők körében, hol kisebb. Az első FDC-k a bélyeggel együtt jelentek meg, tehát e filatéliai dokumentumtípus gyakorlatilag ugyancsak brit találmány, és az 1840-es évek óta létezik, a gyűjtők nagy örömeire.²⁵ Magyarországon mintegy 75 éve a bélyegek hagyományosan első napi borítékokkal és a bélyegtémához kapcsolódó, tematikus ábrával ellátott alkalmi bélyegzőkkel együtt kerülnek forgalomba, és nagyjából hasonló a helyzet az Amerikai Egyesült Államok bélyegkibocsátásai esetében is...

Ma Magyarországon egyébként az alkalmi bélyegzés mellett, hogy a Magyar Posta bélyegkibocsátásainak az első napi borítékkal együtt szükséges társdokumentuma, egyúttal egy események, évfordulók kapcsán megrendelhető szolgáltatás is. Az alkalmi bélyegző egyedi grafikával, de a postai elvárásoknak

²⁵ Vö. Tony BUCKINGHAM, *Essential Guide to British First Day Covers*, Stanley Gibbons, London, 1999.

megfelelően készül az adott alkalomhoz, eseményhez, évfordulóhoz illően, és készítésének igényét az esemény előtt 60 nappal bárki leadhatja a helyi postán, vagy elküldheti a Magyar Posta Filatéliai Központjának részére. A Magyar Posta alkalmi bélyegzőin szerepel a postai szolgáltatóhely neve és a dátum. A bélyegző átmérője minimum 30, maximum 40 mm lehet, és gumiból készül. Alkalmi bélyegzés csak fekete bélyegzőfestékkel történhet, a bélyegzőlenyomat pedig csak postabélyegre kerülhet. Alkalmi bélyegző igénylése esetén az alkalmi bélyegzőt a kijelölt postai szolgáltatóhely - külön megállapodás esetén kihelyezett postai szolgáltatóhely - használja. A bélyegző grafikáján nem lehet direkt reklám, és a magyar postai irányelveknek megfelelően élő személy ábrázolása sem lehetséges. Hivatalos embléma, címer, illetve képzőművészeti alkotás reprodukálása esetén a

megrendelőnek be kell szerezni az azok szabad felhasználására vonatkozó engedélyt.²⁶

Ami a világ kutya tematikájú, látszólag sajnós, nem túlzottan nagy számú alkalmi bélyegzéseit illeti, ezek gyakran kötődnek kutyamotívumot ábrázoló bélyegek (és velük együtt persze sok esetben első napi borítékok) postaforgalomba történő bocsátásához. Más esetekben az alkalmi bélyegzők és bélyegzések önálló filatéliai dokumentumokként jelennek meg, és forgalomba bocsátásuk valamely eseményhez, például egy rangos nemzetközi kutyakiállításához vagy állatvédelmi témájú eseményhez kapcsolódik. A Magyar Postához hasonlóan számos külföldi postaszolgálat is megrendelhető szolgáltatásként nyújtja az eseményekhez, évfordulókhoz kapcsolódó alkalmi bélyegzések forgalomba bocsátását, e téren azonban a

²⁶ A Magyar Posta honlapja.
<https://www.posta.hu/belyeg/alkalmi-belyegzes>
Letöltés ideje: 2024. november 08.

gyakorlatok országonként nagyon eltérőek. A közölt anyag nagy részéről elmondható, hogy elsősorban első napi borítékokkal együtt forgalomba bocsátott tematikus bélyegkibocsátásokhoz kötődik.

A jelen tematikus filatéliai kiadványban közreadott filatéliai dokumentumok képeit nonprofit, tudományos, ismeretterjesztési és közművelődési céllal tettük közzé, internetes forrásaikat többnyire korábbi, elektronikusan is elérhető, tematikus filatéliai szakmai kiadványok, bélyeggyűjtéssel kapcsolatos honlapok, illetve értelemszerűen internetes aukciós házak és webáruházak weboldalai képezik. A közreadók bíznak abban, hogy filatéliai gyűjtésük szerény eredménye felkelti akár a motívumfilatélia iránt érdeklődő profi filatelisták, akár kezdő, adott esetben a fiatalabb korosztályhoz tartozó érdeklődők, ifjúsági bélyeggyűjtők figyelmét, akár bárkiét, akit a kutya témájú filatéliai dokumentumok, jelen esetben alkalmi bélyegzések érdekelnek. A könyvben közölt, az elektronikus katalógusban való közléshez és a

tájékoztatáshoz legalábbis elégséges felbontású képek forrása igen sok esetben a *Colnect.com*²⁷ nemzetközi gyűjtői és aukciós portál, amely többek között a világ postabélyegeinek, és kisebb részben egyéb filatéliai dokumentumainak bárki által szabadon elérhető, online elektronikus katalógusaként is nagyon jól használható, és szinte minden valaha megjelent bélyegről másolatot közöl, mely igen hasznos gyűjtők és kutatók számára is a filatélia világában való tájékozódáshoz.

A filatéliai dokumentumok képeinek közlésénél ez alkalommal nem tüntettük fel a nagyobb, rangosabb nemzetközi bélyegkatalógusok (elsősorban a Közép-keletEurópában nagy presztízsű német Michel, esetleg ennek hiányában a francia Yvert et Tellier, a brit Stanley Gibbons, illetve az amerikai Scott) számait, már csak azért sem, mert a bélyegekkal ellentétben az esetlegesen hozzájuk tartozó alkalmi bélyegzéseket ezeket többnyire nem listázzák olyan részletességgel,

²⁷ <https://colnect.com>

Letöltés ideje: 2024. január 5-8.

mint a postabélyegeket. A bélyegzéseket a megjelenésük kronológiájának sorrendjében közöljük, a kibocsátó állam és a kibocsátás éve alapján pedig szintén bárki érdeklődő könnyedén beazonosítja őket. Szeretnénk mind az idősebb, mind a fiatalabb korosztály érdeklődését felkelteni a kutyák filatéliai jelenléte, illetve általában a motívumgyűjtés vagy tematikus bélyeggyűjtés iránt, és ha a Kedves Olvasó, Megtekintő végiglapozza az összeállítás elektronikus oldalait, a befektetett munka már nem volt hiábavaló. Célunk továbbá, hogy a lehető legtöbb teret engedjek a bélyegek és egyéb filatéliai társdukokumentumok által hordozott művészi és forrásértéknek, vizuális információnak, illetve lehetőleg élvezetes, szórakoztató online vizuális tartalmat találjon, aki esetleg kiadványra kattint. A válogatásunk alapja tehát minden esetben a bélyeggrafika tartalma és persze esztétikai értéke volt, és a jelen szerény motívumkatalógus közreadásánál pedig elsősorban történeti forrásként és alkalmazott grafikai műalkotásként tekintünk a bélyegekre és egyéb

filatéliai dokumentumokra, így az alkalmi bélyegzőkre és bélyegzésekre is.

A bélyeg és a hozzá tartozó egyéb filatéliai dokumentumok ugyanis amellet, hogy művészeti, egészen pontosan iparművészeti, sokszorosított kisgrafikai műalkotások, egyúttal elsődleges történeti források is, amelyek a kibocsátó ország művészetét, történelmét, természeti és kulturális adottságait. Forrástani szempontból a vizuális történeti források csoportjába tartoznak, ahová még egyébként az alábbi dokumentumtípusok sorolhatók: festmények, falfestmények, rajzok, vázlatok, rézkarcok, nyomatok, karikatúrák, fényképek, plakátok, bélyegek, bankjegyek. Mint történeti forrás, a filatéliai dokumentum is többnyire olyan képi ábrázolást tartalmaz, jelenít meg, amely adott történeti korszak gondolkodásmódjának, esztétikájának és szimbólumrendszerének a megértését, esetleg egy adott esemény, személy, közhangulat érzelmi, politikai, társadalmi, művészeti megjelenítését adja vissza, ily módon pedig hozzájárul a

történelem több nézőpontból történő, multiperspektivista megértéséhez.²⁸

Mivel a bélyegek és a hozzájuk kapcsolódó filatéliai dokumentumok mindig adott kormányzat postaszolgálatára által kibocsátott vizuális dokumentum, halmozottan igaz rájuk, hogy segítenek megérteni az adott kibocsátó állam és korszak politikatörténetének összetett eseményeit, és körültekintő elemzéssel, értelmezéssel adott esetben sokkal többet árul el a történeti múltról, mint azt akár a történész, akár a laikus szemlélő elsőre gondolhatnánk. Az alkalmi bélyegző pedig egyúttal valamely jeles esemény, évforduló elsődleges történeti forrása is lehet. Nem véletlenül hangsúlyozandó mindenütt az az állítás, mely szerint a filatélia nem csupán egy hobbi, magánszemélyek által űzött gyűjtőszemély, hanem bizony a címertanhoz,

²⁸ SCHRECK Katalin, *Vizuális források, in Bevezetés a történettudományba és a történelemkutatás módszereibe*, szerk. KEREPESZKI Róbert - SCHRECK Katalin, Pécs, Kronosz Kiadó, 2024, 171-182.

pecséttanhoz, oklevéltanhoz stb. hasonlóan egy önálló történeti segédtudomány, amelynek megvannak a maga sajátos szakmai szabályai. A bélyegek ily módon pedig nem csupán a művészettörténet tárgykörébe tartoznak, mint esztétikai értéket hordozó, iparművészeti műalkotásként felfogható dokumentumok, hanem bizony, az írott forrásokhoz hasonlóan a történettudomány számára is kiemelkedően érdekesek lehetnek.²⁹

A vizuális történeti források, így a bélyegek és egyéb filatéliai dokumentumok is adott esetben a történészi elemzés, értelmezés kiemelkedően fontos tárgyát képezhetik, hiszen olyan jól látható és befogadható dokumentumok, amelyek nagyban segíthetik a múlt jobban elképzelhetővé és átélhetővé válását. Egyfelől a bélyegek és társaik szolgálhatnak az írott források kiegészítéseként, másfelől, keletkezési helyüktől, idejüktől és támájuktól, ábrájuktól, annak összetettségétől és valóságreferenciáitól függően akár

²⁹ SCHRECK Katalin, *Vizuális források*.

teljesen önálló forrásértékkel is rendelkezhetnek. Más történeti forrásokhoz hasonlóan ugyanakkor értelmezésükkor a bélyegeket is kontextualizálni és körültekintően elemezni szükséges, hiszen állami kibocsátású értékjegyekről lévén szó, esztétikai értékük mellett halmozottan elmondható róluk, hogy igen sok esetben propaganda- és emlékezetpolitikai célokat szolgálnak, és a postai bérmentesítés lehetővé tétele mellett egy adott kormányzati múlt- vagy jelenértelmezés minél több állampolgár részére történő eljuttatása is a feladatuk.³⁰ A 21. században ugyanakkor a bölcsészettudományok talán lassan eljutnak oda, hogy a bélyegeket ne csupán postai értékjegyekként kezeljék, hanem a történettudomány, a művészettörténet és a tágabb értelemben vett kultúratudomány által elemzésre érdemes művészeti, politikai és történelmi

³⁰ SCHRECK Katalin, *Vizuális források*.

dokumentumokként tanulmányozzák a maguk komplexitásában...³¹

³¹ Lásd bővebben: *Philatelie als Kulturwissenschaft*, szerk. Dirk NAGUSCHEWSKI - Detlev SCHÖTTKER, Berlin, Kulturverlag Kadmos, 2019.

**KUTYA
TÉMÁJÚ ALKALMI
BÉLYEGZÉSEKK A
VILÁGBÓL
II.**

Lengyelország, 1963. 03. 25.

Bulgária, 1970. 08. 10.

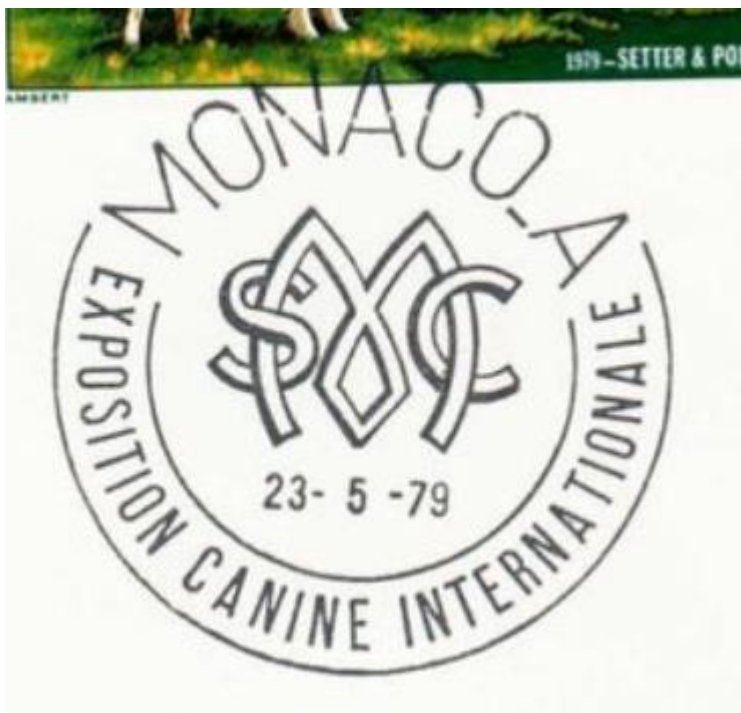
Berlin, 1972. 02. 04.

Grönland, 1975. 10. 16.

Német Demokratikus Köztársaság,
1976. 08. 17

Monaco, 1979. 05. 23.

Fülöp-szigetek, 1979. 08. 03.

Franciaország, 1985. 12. 07.

Belgium, 1986. 05. 24.

Peru, 1986. 10. 04.

Lengyelország, 1989. 05. 03.

Csehszlovákia, 1990. 07. 02.

Csehszlovákia, 1990. 07. 02.

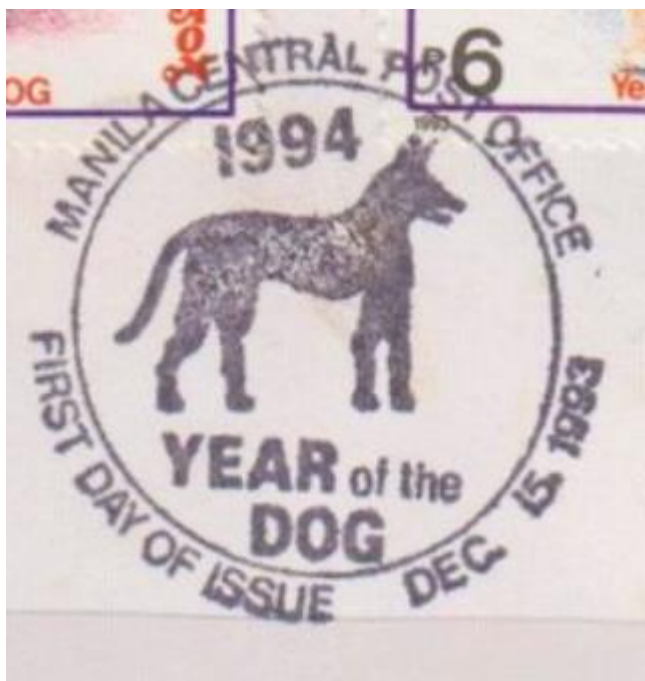
Csehszlovákia, 1990. 07. 02.

Holland Antillák, 1993. 05. 26.

Fülöp-szigetek, 1993. 08. 20.

Fülöp-szigetek, 1994. 12. 15.

Holland Antillák, 1994. 02. 02.

Feröer-szigetek, 1994. 06. 06.

Horvátország, 1995. 03. 09.

Holland Antillák, 1995. 03. 29.

Német Szövetségi Köztársaság,
1995. 06. 08.

Zöld-foki Köztársaság, 1995. 06. 16.

Német Szövetségi Köztársaság,
1996. 02. 08.

Hollandia, 1998. 09. 22.

Belgium, 1998. 11. 07.

Izrael, 1998. 05. 13.

Csehország, 2001. 06. 20.

Csehország, 2001. 06. 20.

Csehország, 2001. 06. 20.

Csehország, 2001. 06. 20.

Belgium, 2001. 12. 31.

Lengyelország, 2002. 03. 25.

Belgium, 2002. 04. 20.

Horvátország, 2002. 02. 21.

Peru, 2004. 04. 02.

Ciprus, 2005. 06. 16.

Fülöp-szigetek, 2005. 12. 01.

Kanada, 2006. 01. 06.

Lengyelország, 2006. 11. 06.

Moldova, 2006. 09. 08.

Kanada, 2008. 04. 21.

Csehország, 2010. 05. 05.

Fülöp-szigetek, 2010. 09. 09.

Horvátország, 2013. 02. 21

Kanada, 2015. 07. 02.

Izrael, 2016. 01. 01.

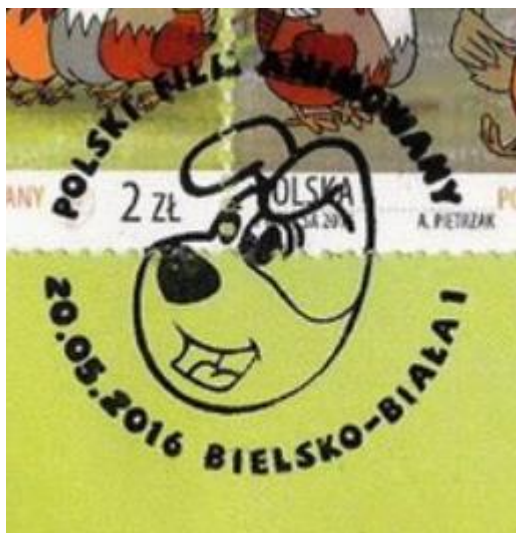
Csehország, 2016. 02. 03.

Izrael, 2016. 02. 09.

Izrael, 2016. 04. 19.

Lengyelország, 2016. 05. 20.

Izrael, 2016. 06. 21.

Izrael, 2016. 06. 21.

Izrael, 2016. 09. 23.

Német Szövetségi Köztársaság,
2018. 03. 01.

Peru, 2019. 02. 18.

Görögország, 2023. 04. 04.

DAY OF ISSUE
2008 • 04 • 21 • OTTAWA ON
JOUR D'ÉMISSION

Dog Adoption in Israel
13.9.2016
חיפה חיפה
Haifa

